

KINGA TORBICKA

Ośrodek Kultury Francuskiej i Studiów Frankofońskich
Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-6625-5060
kinga.torbicka@uw.edu.pl

**EWOLUCJA STANOWISKA FRANCJI
WOBEC UKRAINY W LATACH 2014–2022
JAKO PRZYKŁAD GRY GEOPOLITYCZNEJ
MOCARSTW NA OBSZARZE EUROPY WSCHODNIEJ**

**The evolution of France's position towards Ukraine in 2014–2022
as an example of the geopolitical game of superpowers
in Eastern Europe**

After 1989, France treated Eastern Europe as Russia's sphere of influence. Until 2014, Ukraine was perceived as part of the former Russian Empire. After the annexation of Crimea by Russia, France became diplomatically active by participating in the negotiations of the Minsk agreements under the Normandy format. However, for the following years, Ukraine remained dependent on France's political support towards Russia. The analysis aims to show the evolution of France's position towards Ukraine in 2014–2022. This process consists in a transition from a lack of understanding of Ukraine's geopolitical situation and desire to maintain dialogue with Russia to provide full support to Ukraine in its pursuit of European integration and real economic, political, military and humanitarian support. The analysis concerns the change of the position of France, its causes and importance for France-Ukraine relations and for Eastern Europe in the new geopolitical realities.

Keywords: France, Ukraine, Russia, French foreign policy, war in Ukraine, geopolitics.

WPROWADZENIE

W 2021 r. Ukraina świętowała trzydziestolecie odzyskania niepodległości¹, a rok później Francja i Ukraina obchodziły 30. rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych². Francja jest jednym z czołowych państw Unii Europejskiej (UE), podczas gdy Ukraina ma status państwa kandydującego. Stosunek Paryża wobec Kijowa ma w związku z tym istotne znaczenie dla kształtowania się przyszłego porządku geopolitycznego w Europie.

Ważne wydaje się podkreślenie, że po upadku muru berlińskiego Francja postrzegała Europę Wschodnią jako strefę wpływów Rosji, Ukrainę zaś jako państwo o „niejasnej przyszłości i polityce zagranicznej”³, potencjalnie destabilizujące równowagę w regionie i w całej Europie w „sferze strategicznej, bezpieczeństwa, ekonomicznej, środowiskowej i migracyjnej”⁴. Po ogłoszeniu niepodległości przez Ukrainę w 1991 r., którą Francja uznała, jej pozycja pozostała niezmieniona⁵. Analizując politykę zagraniczną Francji oraz realia międzynarodowe, w których ewoluowała, dostrzeżono potrzebę przyjrzenia się francuskiemu stanowisku wobec Ukrainy. W konsekwencji analizie poddana została francuska polityka wschodnia względem Ukrainy w latach 2014–2022.

Zarówno Francja, jak i Ukraina – to państwa o ogromnym potencjale geograficznym, demograficznym, ekonomicznym, militarnym i nuklearnym (Francja posiada współcześnie broń nuklearną⁶, Ukra-

¹ Jean-Yves le Drian, minister ds. Europy i spraw zagranicznych Francji był w Kijowie z oficjalną wizytą z okazji 30-lecia odzyskania niepodległości przez Ukrainę (24.08.2021). *Relations bilatérales. Visites*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/relations-bilaterales/> [dostęp: 6.01.2023].

² *Relations bilatérales. Relations politiques*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/relations-bilaterales/> [dostęp: 6.01.2023].

³ O. Mitrofanowa, *Polityka Francji i Niemiec wobec niepodległej Ukrainy. Wokół stabilizacji i bezpieczeństwa*, „Nauk Społecznych” 2021, t. 13 (49), nr 2, s. 117, DOI: 10.18290/rns21492-11.

⁴ O. Mitrofanowa, *Les péripéties du dialogue franco-ukrainien*, Nota Centrum Thucydida 2009, Université Paris II Panthéon Assas, s. 3, https://www.afri-ct.org/wp-content/uploads/2009/05/Les_peripeties_du_dialogue_franco-ukrainien_-_O_Mitrofanova-2.pdf [dostęp: 8.12.2022].

⁵ O. Mitrofanowa, *Les péripéties du dialogue ...*, s. 3. O powodach tej sytuacji pisze szerszej Oksana Mitrofanowa w: O. Mitrofanowa, *Débat: L'Ukraine, terra incognita des relations internationales en France ?*, TheConversation.com, 25.08.2022, <https://theconversation.com/debat-lukraine-terra-incognita-des-relations-internationales-en-france-188494> [dostęp: 8.12.2022].

⁶ Na dzień 30.01.2023 (dzień zakończenia niniejszej analizy) Francja posiada 290 głowic jądrowych. *SIPRI Yearbook 2022*, <https://www.sipriyearbook.org> [dostęp: 30.01.2023].

ina zaś zrzekła się jej w wyniku memorandum budapeszteńskiego w 1994 r., przy poparciu ze strony Francji⁷). Po II wojnie światowej, w wyniku podziału Europy i powstałej sytuacji geopolitycznej, pozycja obu państw na arenie międzynarodowej ewoluowała w sposób diametralnie odmienny pomimo ogromnego potencjału każdego z nich. Francja była zaangażowana w tworzenie Wspólnot Europejskich, wprowadzanie wspólnej waluty europejskiej i powstanie wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony. Pragnęła poprzez stworzenie silnych Wspólnot Europejskich odbudować swoją „wielkość”, rozwijała „oddziaływanie” swojej dyplomacji kulturalnej⁸, budowała politykę równowagi poprzez dewizę „Europa od Atlantyku aż po Ural”, szukając sojuszników na całym świecie⁹. Ukraina zaś, jako była republika składowa Związku Radzieckiego, była państwem postkomunistycznym ze strategicznym dostępem do Morza Czarnego, które do dziś dźwiga jarzmo epoki socjalizmu. Odzyskała niepodległość w 1991 r. i stała się państwem suwerennym, zachowując część przemysłu zbrojeniowego, ze swoją własną walutą i siłami zbrojnymi. Obecnie Francja jest dla Ukrainy państwem kluczowym w jej dążeniach do integracji europejskiej, a Ukraina dla Francji może stać się istotna w efektywnym kształtowaniu odpowiedniej polityki wobec Europy Wschodniej.

Z tej perspektywy zasadna wydaje się analiza założeń wymiaru wschodniego polityki zagranicznej Francji w latach 2014–2022 (ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska wobec Ukrainy) jej celów i realizacji w kontekście sytuacji geopolitycznej w Europie Wschodniej, a w następstwie przyczyn jej ewolucji i konsekwencji tej zmiany.

⁷ Memorandum budapeszteńskie zostało podpisane w dniu 5 grudnia 1994 r. przez Wielką Brytanię, Stany Zjednoczone, Rosję i Ukrainę. Zgodnie z jego zapisami Ukraina zobowiązała się do przekazania swojego arsenału atomowego Rosji i przystąpienia do Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej w zamian za gwarancje jej suwerenności oraz integralności terytorialnej. *Ukraine, Russian Federation, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and United States of America. Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. Budapest, ONZ 5.12.1994, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf> [dostęp: 6.12.2022].

⁸ Dyplomacja kulturalna – pojęcie używane we francuskiej dyplomacji na określenie oddziaływania, promieniowania kulturowego Francji na świecie, odnosiło się głównie do byłych kolonii francuskich. Szerzej w: J.K. Helnarska, *Kultura i język francuski jako instrumenty oddziaływania Francji i ich wpływ na państwa postkolonialne*, [w:] M. Bodziany (red.), *Spółczesność a wojna. Wyzwania wielokulturowości XXI wieku*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, Wrocław 2016, s. 209–222; J. Legendre, J. de Rohan, *Le rayonnement culturel international: une ambition pour la diplomatie française*, Rapport d'information nr 458 (2008–2009), Le Sénat, 10.06.2009, <https://www.senat.fr/rap/r08-458/r08-458.html> [dostęp: 28.01.2023].

⁹ M. Łakomy, *Główne cele i kierunki polityki zagranicznej Francji w okresie pozimnowojennym*, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice 2012, s. 83–103.

Wobec tak zarysowanej tematyki postawiono następujące pytania badawcze: Jakie czynniki determinowały pozycję Francji wobec Ukrainy? Czy Francja skutecznie i długoterminowo zmieniła swój stosunek do Ukrainy? Jak pozycja Francji wobec Ukrainy wpłynęła na grę geopolityczną mocarstw w Europie Wschodniej?

W artykule korzystano z metod badań stosownych dla następujących dyscyplin naukowych: nauki o polityce i administracji oraz stosunki międzynarodowe. Artykuł opiera się na dogłębnej analizie dokumentów źródłowych pochodzących z francuskich instytucji rządowych (Ministerstwo ds. Europy i Spraw Zagranicznych Republiki Francuskiej, Ministerstwo Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Francuskiej, Prezydent Republiki Francuskiej), przemówień oraz deklaracji francuskich decydentów (m.in. Emmanuel Macron, Élisabeth Borne, Catherine Colonna, Sébastien Lecornu). Oparto się także na monografiach i artykułach naukowych dotyczących analizowanej tematyki autorstwa m.in.: Laure Delcour, Mirona Lakomego, Olgi Mitrofanovej i Davida Cumina.

MIEJSCE UKRAINY W POLITYCE ZAGRANICZNEJ FRANCJI W LATACH 2014–2018 – ANEKSJA KRYMU JAKO CZYNNIK AKTYWACJI FRANCUSKIEGO ZAANGAŻOWANIA DYPLOMATYCZNEGO W REGIONIE

Francja i Ukraina to dwa państwa o strategicznym położeniu geograficznym, co ukazują tabele 1 i 2, posiadające duży potencjał ekonomiczny i militarny.

Rok 2014 to etap „transformacyjny”¹⁰ w historii Ukrainy: rewolucja Euromajdan doprowadziła do podpisania części politycznej umowy stowarzyszeniowej z UE dotyczącej handlu (21 marca 2014), a następnie drugiej jej części (27 czerwca 2014). Rosja, wykorzystując niestabilność Ukrainy, w lutym 2014 r. dokonała aneksji Krymu i dwóch separatystycznych republik – ługańskiej i donieckiej – oraz rozpoczęła konflikt zbrojny na Donbasie. Francja nie uznała nielegalnej aneksji Krymu, ponieważ została ona dokonana z naruszeniem prawa międzynarodowego i zobowiązań podjętych przez Federację Rosyjską¹¹.

¹⁰ O. Mitrofanova, *Polityka Francji i Niemiec wobec niepodległej Ukrainy...*, s. 9.

¹¹ *La France réaffirme sa condamnation de l'annexion illégale de la Crimée. Crimée. Intervention de M. Nicolas de Rivière, représentant permanent de la France auprès des Nations unies, Mission permanente de la France auprès des États-Unies à New York, 21.05.2020,*

Jednocześnie z jej punktu widzenia niezrozumiały pozostawał fakt, że za każdym razem, gdy Kijów artykułował swoje dążenia do integracji euroatlantyckiej, Moskwa reagowała agresywnie, militarnie i politycznie, blokując inicjatywy ukraińskie na forum międzynarodowym¹². Francja w tym okresie postrzegała Ukrainę jako część świata wszechrosyjskiego¹³, a francuska polityka wobec tego państwa była zależna od woli politycznej wobec Rosji. Głosowała więc za nałożeniem sankcji na Rosję, wstrzymała sprzedaż dwóch okrętów desantowych typu *Mistral* (pod naciskiem państw Europy Środkowej), jednakże popierała budowę gazociągu *Nord Stream II*¹⁴ i nie zerwała całkowicie powiązań ekonomicznych, broniąc tym samym swoich interesów i nie chcąc izolować Rosji na arenie międzynarodowej, co mogłoby być szkodliwe dla Paryża¹⁵. Emmanuel Macron, obejmując urząd prezydenta w 2017 r., zaczął wykazywać chęć odnowienia relacji z Rosją. Podczas przemówienia w 2018 r. w Petersburgu podkreślał potrzebę zaufania we wzajemnych relacjach oraz rolę Rosji w Europie jako równoprawnego partnera¹⁶. Ułożenie poprawnych stosunków z Władimirem Putinem i restart we wzajemnych relacjach (wizyta rosyjskiego prezydenta w Wersalu w 2017 r.), a także nieukrywana fascynacja Macrona tym krajem miały zbliżyć Rosję do UE, powiązać ekonomicznie, a tym samym stworzyć przeciwwagę dla chińskich wpływów w Europie. W tym samym czasie Francja dążyła do wzmocnienia wymiaru politycznego i militarnego UE, opowiadała się za budową autonomii strategicznej Unii i wzmocnieniem partnerstwa w basenie Morza Śródziemnego. Priorytety francuskiej polityki zagranicznej skupiały się zaś wokół jej interesów w Afryce, a w szczególności w Sahelu.

<https://onu.delegfrance.org/La-France-reaffirme-sa-condamnation-de-l-annexion-illegale-de-la-Crimee> [dostęp: 19.11.2022].

¹² Wywiad z prof. Oksaną Mitrofanową, Warszawa, 12.12.2022.

¹³ fr. *Le monde panrusse*. D. Cumin, *Ukraine, Russie, Occident: retrouver le sens des limites, après l'avoir perdu*, „Sécurité Globale”, 2022/2, nr 30, s. 117–121, DOI: 10.3917/secug.222.0117.

¹⁴ Niektórzy francuscy naukowcy popierający budowę *Nord Stream II* uzasadniali to, przekonując, że przyniesie ona wielkie korzyści dla Ukrainy. Referat dr. Pierra Noëla *Ukraine beyond Nord Stream 2* podczas konferencji „Geopolitics of European energy: Between security issues, ecological transition and energy independence”, 17.06.2021, OKFiSF UW.

¹⁵ L. Delcour, *Les dilemmes de la politique russe de la France: une relation à l'épreuve de la crise en Ukraine*, „DGAP Analyse” 2015, nr 4, <https://www.ssoar.info/ssoar/document/55670> [dostęp: 18.11.2022].

¹⁶ *Discours du Président de la République, Emmanuel Macron lors du forum économique à Saint-Petersbourg*, Le Président de la République, 28.05.2018, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/05/25/discours-du-president-de-la-republique-emmanuel-macron-lors-du-forum-economique-a-saint-petersbourg> [dostęp: 16.07.2024].

TABELA 1
Wybrane wskaźniki ekonomiczne, społeczne i demograficzne
Francji i Ukrainy (2021)

Wskaźnik	Francja	Ukraina
Powierzchnia	543 941 km ²	603 700 km ² *
Tereny rolne	52%	71,3%
Ludność	67 749 632	43 792 855
Przyrost populacji	0,3	-0,8
Migracja netto	20 614	831
PKB	2.96 bln USD	200 mld USD
PKB wzrost %	6,8%	3,4%
PKB per capita	43 659 USD	4 835 USD
Bezrobocie	8,1%	8,9%
Inflacja	1,6%	9,4%

* Dane dotyczą terytorium Ukrainy łącznie z Krymem i Sewastopolem.

Źródło: *Ukraine. Data*, The World Bank 2021, <https://data.worldbank.org/country/ukraine> [dostęp: 17.11.2022]; *France. Data*, The World Bank 2021, <https://data.worldbank.org/country/france?view=chart> [dostęp: 17.11.2022].

TABELA 2
Wybrane wskaźniki dotyczące bezpieczeństwa i obrony narodowej
Francji i Ukrainy (2023)

	Francja	Ukraina
Armia, liczba aktywnych żołnierzy	270 746	246 445
Planowane wydatki na obronę i bezpieczeństwo narodowe 2023	46 mld USD	30 mld USD
Planowane wydatki na obronę i bezpieczeństwo narodowe 2023 (procent PKB)	2%	13%
Broń nuklearna*	290 głowic nuklearnych	1240 strategicznych głowic nuklearnych

* Dane dotyczące Ukrainy pochodzą z 1991 r.

Źródło: *État-major des armées*, Ministère des Armées, 2022, <https://www.defense.gouv.fr> [dostęp: 17.11.2022]; J. Kozakiewicz, *Rosja w polityce niepodległej Ukrainy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1999, s. 215; *The draft state budget for 2023 will provide more than UAH 1 trillion for the security and defense sector – Volodymyr Zelensky*, 8.09.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/na-sektor-bezpeki-j-oboroni-u-proekti-derzhavnogo-byudzhetu-77577> [dostęp: 18.01.2023].

Jednocześnie francuska tradycja dyplomatyczna, fakt posiadania drugiej co do wielkości siatki dyplomatycznych powiązań na świecie oraz chęć udowodnienia swojej pozycji na arenie międzynarodowej popchnęły ją do czynnego uczestnictwa w formacie normandzkim. W Normandii (6 czerwca 2014) przywódcy Francji, Niemiec, Rosji i Ukrainy zainicjowali czterostronne spotkania, które miały na celu zakończenie konfliktu zbrojnego na wschodzie Ukrainy. Ówczesny prezydent Francji François Hollande opowiadał się za jego dyplomatycznym rozwiązaniem, przyznaniem autonomii separatystom we wschodniej Ukrainie i stworzeniem strefy zdemilitaryzowanej przy linii styku na wschodzie kraju¹⁷. Podczas szczytów formatu w Mińsku (5–9 września 2014 i 11–12 lutego 2015)¹⁸ zdefiniowano zestaw działań, które miały służyć zakończeniu konfliktu, ale zapisy porozumień mińskich nigdy nie zostały wprowadzone w życie. Jednakże, dzięki podjętym działaniom, w opinii francuskiej dyplomacji relacje ukraińsko-francuskie osiągnęły fazę „rozkwitu”¹⁹. Po 2014 r. nastąpiła intensyfikacja relacji bilateralnych²⁰, które zaowocowały rozwojem współpracy ekonomicznej²¹, kulturowej, naukowej i in.²².

W analizowanym okresie Francja była początkowo zaangażowana dyplomatycznie w rozstrzygnięcie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w ramach formatu normandzkiego i w następstwie tego reaktywowała

¹⁷ *Le plan de François Hollande prévoit la création d'une zone démilitarisée en Ukraine*, FranceTvInfo.fr, 7.02.2015, https://www.francetvinfo.fr/monde/europe/manifestations-en-ukraine/le-plan-de-francois-hollande-prevoit-la-creation-d-une-zone-delimitarisee-en-ukraine_818681.html [dostęp: 19.11.2022].

¹⁸ Protocole de Minsk – 5 septembre 2014. Relevé de conclusions des consultations du Groupe de contact tripartite relatives aux mesures conjointes destinées à mettre en œuvre le Plan de paix du Président de l'Ukraine P. Porochenko et les initiatives du Président russe V. Poutine, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2014, https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/protocole_de_minsk_cle8daab1.pdf [dostęp: 19.11.2022]; *Paquet de mesures en vue de l'application des accords de Minsk*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 12.02.2015, https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/paquet_de_mesures_en_vue_de_l_application_des_accords_de_minsk_cle01fbb5.pdf [dostęp: 20.11.2022].

¹⁹ France–Ukraine. Relations bilatérales, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/rerelations-bilaterales/> [dostęp: 19.11.2022].

²⁰ Déclaration conjointe du président de la République française et du président de l'Ukraine, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 22.04.2015, https://basedoc.diplomatie.gouv.fr/exl-php/util/documents/accede_document.php?1673348184711 [dostęp: 21.11.2022].

²¹ Całkowita wartość wymiany handlowej między Francją a Ukrainą wyniosła 2,1 mld euro w 2021 r. Relations économiques, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/rerelations-bilaterales/> [dostęp: 23.11.2022].

²² Coopération culturelle, scientifique et technique. Autres types de coopérations, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/rerelations-bilaterales/> [dostęp: 23.11.2022].

relacje polityczne i ekonomiczne z Ukrainą. Jednakże po wyborze Emmanuela Macrona na prezydenta Paryż – pogrążony w chaosie na skutek wewnętrznych problemów [ataki terrorystyczne we Francji (2015–2018), kryzys ekonomiczny, protesty „żółtych kamizelek” (2018)] i targany prezydenckimi ambicjami zbliżenia z Rosją – utracił wolę politycznej współpracy i zainteresowanie Ukrainą.

POZYCJA FRANCJI WOBEC UKRAINY W LATACH 2019–2021 – STRATEGIA DYPLOMATYCZNA EMMANUELA MACRONA A RZECZYWISTOŚĆ

W 2019 r. Wołodymyr Zełenski został wybrany na prezydenta Ukrainy, a priorytetem swojego mandatu ustanowił definitywne rozwiązanie konfliktu zbrojnego z Rosją, a także w dalszej perspektywie zbliżenie ze strukturami euroatlantyckimi. Podczas kolejnego szczytu²³ formatu normandzkiego w Paryżu (9 grudnia 2019) potwierdzono zaangażowanie w postępowanie nad politycznymi aspektami porozumień mińskich²⁴.

Członkostwo Ukrainy w UE było i jest w oczach Francji zależne od jej woli politycznej. Od 2009 r. Ukraina uczestniczyła w ramach Partnerstwa Wschodniego w zbliżeniu z UE, podpisała w 2014 r. umowę stowarzyszeniową, a w 2017 r. zliberalizowano reżim wizowy dla jej obywateli. Jednocześnie Unia zaproponowała Kijowowi programy pomocy makrofinansowej, które uzależnione były od przyjęcia reform strukturalnych. W czasie pandemii COVID-19 UE przyznała Ukrainie pomoc finansową w wysokości 190 mln euro oraz przekazała 1,2 mld euro w ramach nadzwyczajnego pakietu pomocy finansowej. Wszystkie te działania były wspierane przez Francję, choć kwestia przystąpienia Ukrainy do UE była przedstawiana przez Emmanuela Macrona jako bardzo odległa²⁵. Na szczycie NATO w Brukseli (14 czerwca 2021) państwa ustaliły, że Ukraina może kiedyś zostać członkiem Sojuszu, ale po przeprowadzeniu gruntownych reform dotyczących bezpieczeństwa i obrony.

²³ Poprzedni szczyt formatu normandzkiego miał miejsce w Berlinie w 2016 r.

²⁴ K. Chawryło, T. Iwański, *Szczyt normandzki bez przelomu*, Komentarze OSW, Ośrodek Studiów Wschodnich, 10.12.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2019-12-10/szczyt-normandzki-bez-przelomu> [dostęp: 23.01.2024]. Podczas ostatniego szczytu formatu normandzkiego w Paryżu (16 stycznia 2022) potwierdzono we wspólnej deklaracji chęć kontynuowania prac.

²⁵ *Discours du Président de la République à l'occasion de la Conférence sur l'avenir de l'Europe*, Le Président de la République, 9.05.2022, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/05/09/cloture-de-la-conference-sur-avenir-de-europe> [dostęp: 1.12.2022].

Od 2019 r. Francja dążyła do zbliżenia z Rosją w relacjach bilateralnych i na forum UE (próba zaproszenia Władimira Putina na szczyt UE w czerwcu 2021), popierała dokończenie Nord Stream 2, dążyła do stworzenia europejskiej autonomii strategicznej. Tym samym tworzyła obraz francuskiej polityki zagranicznej skoncentrowanej na odbudowie własnej potęgi, w której państwa Europy Wschodniej, w tym Ukraina, mogą stanowić niepotrzebny balast, a także przeszkodę w przywróceniu równowagi na kontynencie, czemu mają służyć poprawne relacje z Rosją. Tymczasem w końcu 2021 r. sytuacja bezpieczeństwa Ukrainy uległa pogorszeniu na skutek eskalacji konfliktu, ale Francja, pochłonięta przygotowaniem do francuskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej i zbliżającymi się wyborami prezydenckimi i parlamentarnymi, zignorowała zagrożenie ewentualną wojną.

WOJNA W UKRAINIE JAKO IMPULS ZMIENIAJĄCY STANOWISKO FRANCJI – ROK 2022

Na początku 2022 r. Francja przyjęła postawę unikania wojny wszelkimi dostępnymi sposobami dyplomatycznymi w imię „wzmocnienia jedności Europejczyków i obrony zasad Europy”²⁶. Rosja natomiast w jej oczach nie miała na celu ataku Ukrainy, a jedynie „pragnęła wyjaśnienia zasad współżycia z NATO i UE”²⁷. W celu poparcia swojej strategii 7 lutego 2022 r. Emmanuel Macron spotkał się z Władimirem Putinem w Moskwie, aby wystąpić w roli potencjalnego mediatora w konflikcie rosyjsko-ukraińskim. Uzyskał wówczas zapewnienie od prezydenta Rosji o wstrzymaniu eskalacji konfliktu²⁸. Następnie spotkał się z Wołodymyrem Zełenskim w Kijowie, gdzie podkreślał, że „porozumienia z Mińska są najlepszym zabezpieczeniem integralności terytorialnej Ukrainy”²⁹.

²⁶ M. Kucharczyk, *Po szczycie Trójkąta Weimarskiego: W poszukiwaniu rozwiązania na uniknięcie wojny*, Euroactiv.pl, 9.02.2022, <https://www.euroactiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/trojkat-weimarski-polska-niemcy-francja-ue-rosja-ukraina-duda-scholz-putin-macron/> [dostęp: 2.12.2022].

²⁷ *Crise en Ukraine: ce que Macron va dire à Poutine*, „Le Journal du Dimanche”, 5.02.2022, <https://www.lejdd.fr/international/exclusif-crise-en-ukraine-ce-que-macron-va-dire-poutine-2066> [dostęp: 3.12.2022].

²⁸ Conférence de presse avec le président Vladimir Poutine, Le Président de la République, 7.02.2022, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/02/08/deplacement-du-president-de-la-republique-en-russie> [dostęp: 3.12.2022].

²⁹ Conférence de presse avec le président Volodimir Zelensky, Le Président de la République, 8.02.2022, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/02/08/deplacement-du-president-de-la-republique-en-ukraine> [dostęp: 2.01.2023].

W dniu 24 lutego 2022 r. Rosja dokonała zbrojnej interwencji na terytorium Ukrainy. Francja nie była przygotowana na konflikt zbrojny na wschodzie Europy. Francuski wywiad otwarcie przyznał się do poniesionej porażki wywiadowczej, czego dowodem było zwolnienie generała Érica Vidauda, dyrektora wywiadu wojskowego³⁰. Paryż od początku postrzegał wojnę przez pryzmat obaw, że sankcje nałożone na Rosję będą miały negatywne skutki dla francuskiej gospodarki, a wzmocni się pozycja geopolityczna Stanów Zjednoczonych i ich partnerów w Europie Środkowo-Wschodniej. Emmanuel Macron i Władimir Putin odbyli wiosną 2022 r. osiem rozmów telefonicznych, które nie przyniosły żadnych konstruktywnych efektów, a skierowane były na użytek trwającej właśnie kampanii prezydenckiej kandydata Emmanuela Macrona³¹. Brak zaangażowania Francji w początkowej fazie konfliktu wynikał także z sytuacji wewnętrznej kraju. Początek zarówno kadencji Macrona (ostatecznie wybranego w kwietniu 2022 r.), jak i parlamentu (wybranego w czerwcu 2022 r.), napięcia w rządzie

³⁰ *Invasion russe en Ukraine insuffisamment anticipée: le chef du renseignement militaire français viré*, Libération.fr, 31.03.2022, https://www.liberation.fr/international/invasion-russe-en-ukraine-insuffisamment-anticipee-le-chef-du-renseignement-militaire-francais-vire-20220331_G2T5Y23UEZDFXGULI6SDTEZ23U/ [dostęp: 3.12.2022].

³¹ Należy podkreślić, że mając kontrkandydatów na prezydenta, takich jak Marine Le Pen, Éric Zemmour czy Jean-Luc Mélenchon, którzy opowiadali się za bliskimi relacjami z Władimirem Putinem, Emmanuel Macron dokonał delikatnej zmiany w polityce francuskiej wobec Rosji i jako taki kandydat się przedstawiał. (Ł. Maślanka, *Wojna i wybory: kandydaci na prezydenta Francji wobec rosyjskiej inwazji*, Biuletyn PISM nr 47 (2466), 24.03.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/wojna-i-wybory-kandydaci-na-prezydenta-francji-wobec-rosyjskiej-inwazji> [dostęp: 25.01.2023]). Marine Le Pen, Éric Zemmour i Jean-Luc Mélenchon wielokrotnie w swoich stanowiskach podkreślali poparcie dla polityki Władimira Putina. Marine Le Pen w 2017 r. oświadczyła, że aneksja Krymu przez Rosję „nie była nielegalna”. (*Pour Marine Le Pen, l'annexion russe de la Crimée n'est pas illégale*, L'Express.fr, 13.01.2017, https://www.lexpress.fr/actualite/politique/fn/pour-marine-le-pen-l-annexion-russe-de-la-crimee-n-est-pas-illegale_1865383.html [dostęp: 07.04.2022]). Natomiast Éric Zemmour uważał, że na arenie międzynarodowych stosunków „Putin jest atakowanym, a nie atakującym”. (*Ukraine: ces phrases de Zemmour sur Poutine qui se retournent contre lui*, The HuffPost, 24.02.2022, <https://www.youtube.com/watch?v=yhJVPRF28ls> [dostęp: 8.04.2022]). Jean-Luc Mélenchon twierdził natomiast, że nie należy się mieszać w politykę stref wpływów Putina i że „Rosja jest naszym partnerem, a nie wrogiem”. (J.R., Baudot, *Jean-Luc Mélenchon est la cible de critiques sur ses prises de position passées parfois très clémentes envers Vladimir Poutine. Son entourage minimise l'impact de ces polémiques*, France Info, 16.03.2022, https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-brief-politique/presidentielle-jean-luc-melenchon-handicape-par-ses-prises-de-position-sur-la-russie_4988445.html [dostęp: 8.04.2022]). Jednakże po 24 lutego 2022 r. każdy z tych trzech kandydatów na prezydenta wydał oświadczenie, w którym potępił inwazję Rosji na Ukrainę. W pierwszej turze wyborów prezydenckich (10 kwietnia 2022) uzyskali oni poparcie jednej trzeciej wszystkich wyborców. Wszyscy ci kandydaci, jak i Emmanuel Macron, są postrzegani w Polsce oraz w całej Europie Środkowo-Wschodniej jako prorosyjscy. (Wypowiedź prof. Jacka Czaputowicza podczas seminarium „Perspektywy stosunków Ukrainy z UE: pogłębią na współpraca, status kandydata, członkostwo?”, WNPiSM UW, 12.04.2022).

i sytuacja społeczna spowodowały, że polityka zagraniczna pozostała w zawieszaniu, schodząc na dalszy plan.

Wydarzenia na Ukrainie w 2022 r. zmieniły stosunek Francji do Ukrainy, ale tylko w takim zakresie, jaki mieścił się w ramach użyteczności tego na potrzeby własnej polityki zagranicznej³². Początkowa zmiana, ostatecznie raczej pozorna, dotyczyła większego zrozumienia dla poczucia zagrożenia państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej przy jednoczesnym podtrzymywaniu dialogu z Rosją³³. Tymczasem Federacja Rosyjska zaczęła być postrzegana w kategoriach potencjalnego zagrożenia „wielo-geograficznego” dla interesów francuskich na świecie, zwłaszcza w Afryce – w Mali, w krajach Sahelu i w Republice Środkowoafrykańskiej³⁴. Zmiana ta została zinterpretowana przez Francję jako potrzeba wzmocnienia europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony w przyszłości, oparta na forsowanej przez Emmanuela Macrona autonomii strategicznej. Ponadto na początku wojny francuska prezydencja stawiała pod znakiem zapytania kwestię

³² Warto ponadto zwrócić uwagę, że we Francji silne wpływy mają środowiska intelektualne i naukowe wspierające politykę Władimira Putina i próbujące tłumaczyć słuszność inwazji rosyjskiej. Na stronach francuskich think tanków geopolitycznych, takich jak Geopragma i Académie de géopolitique de Paris, znaleźć można wiele artykułów przekonujących o słuszności rosyjskiej interwencji zbrojnej w Ukrainie oraz o potrzebie dialogu z Rosją w celu zabezpieczenia francuskich interesów ekonomicznych i politycznych w przyszłości. (P. Lalonde, *Les retombées géopolitiques de la guerre en Ukraine*, Geopragma.fr, 18.04.2022, <https://geopragma.fr/les-retombees-geopolitiques-de-la-guerre-en-ukraine/> [dostęp: 15.01.2023]; *Les russes(ophones) hors de Russie*, Académie de géopolitique de Paris, 9.12.2022, <https://academiedegeopolitiquedeparis.com/les-russesophones-hors-de-russie/> [dostęp: 15.01.2023]; Pierre de Gaulle, wnuk generała Charlesa de Gaulle uważa, że „Rosjanie to naród naukowców, muzyków i zdobywców. Rosja jest niezastąpiona, to arbiter między Europą a Azją. Rosja zaatakowała Ukrainę, gdyż od upadku muru berlińskiego ciągle ją okłamywano”. (Wypowiedź Pierra de Gaulle, SudRadio.fr, 16.01.2023, <https://www.sudradio.fr/bercoff-dans-tous-ses-etats/on-ne-peut-pas-se-passer-de-la-russie-estime-pierre-de-gaulle>, [dostęp: 20.01.2023]); „Francja w imię historycznej przyjaźni między nią a Rosją nie powinna popierać działań Stanów Zjednoczonych i NATO w obecnym konflikcie. Dostarczając broń Ukrainie, Francja naraża się na niebezpieczeństwo”. (J.L. Tremblais, *Pierre de Gaulle: un prorusse assumé*, LeFigaro.fr, 20.01.2023, <https://www.lefigaro.fr/international/pierre-de-gaulle-un-prorusse-assume-20230120> [dostęp: 20.01.2023]).

³³ A. Dziubińska, Ł. Maślanka, *Francja wobec agresji na Ukrainę*, Komentarz PISM nr 28/2022, 2.03.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/francja-wobec-agresji-na-ukraine> [dostęp: 24.01.2024].

³⁴ Wypowiedź Alexandry de Hoop Scheffer podczas konferencji „France and the Western Response to Russia’s War on Ukraine”, GMF, 22.03.2022, <https://www.gmfus.org/event/france-and-western-response-russias-war-ukraine> [dostęp: 29.03.2022]; Przykładem takiego działania, kiedy wpływy francuskie zostały zmniejszone poprzez Rosję, jest sytuacja w Burkina Faso. Władze Burkina Faso zażądały wycofania wojsk francuskich ze swojego terytorium na skutek nacisków ze strony Moskwy. *À la Une: les soldats français indésirables au Burkina Faso*, RFI, 23.01.2023, <https://www.rfi.fr/fr/podcasts/revue-de-presse-afrique/20230123-a-la-une-les-soldats-francais-indesirables-au-burkina-faso> [dostęp: 25.01.2023].

integracji Ukrainy z UE³⁵. 9 maja 2022 r. Emmanuel Macron w Parlamencie Europejskim zaproponował powstanie Europejskiej Wspólnoty Politycznej, która miała być forum dialogu dla państw ubiegających się o członkostwo w Unii. Ostatecznie szefowie państw i rządów UE zebrani na posiedzeniu Rady Europejskiej w dniach 23 i 24 czerwca 2022 r. podjęli decyzję o nadaniu Ukrainie i Mołdawii statusu państw kandydujących do członkostwa w UE. Francja ogłosiła to jako sukces swojej, kończącej się, prezydentury. Oprócz inicjatyw politycznych (wsparcie dla kolejnych pakietów sankcji³⁶) od października 2022 r. francuskie wsparcie dla Ukrainy przybrało także formę konkretnych działań: pomocy humanitarnej, wojskowej i finansowej³⁷. Wielkość całej pomocy przekazanej Ukrainie uplasowała Paryż na trzecim miejscu wśród innych państw³⁸. Wsparcie to odbywało się na trzech płaszczyznach: krajowej (bezpośrednie działania i pomoc), unijnej (zaangażowanie Francji w działania europejskie) i NATO-wskiej.

Na początku stycznia 2023 r. wśród najważniejszych konkretnych działań Francji wspierających bezpośrednio Ukrainę na poziomie państwowym i UE wymienić należy³⁹: (1) pomoc humanitarna⁴⁰ o łącznej wartości 200 mln euro; utworzenie specjalnego funduszu przeznaczonego dla władz lokalnych (FACECO)⁴¹ i funduszu dla firm;

³⁵ Wypowiedź prof. Jacka Czaputowicza, prof. Bogdana Góralczyka, prof. Zbigniewa Czachóra podczas seminarium „Perspektywy stosunków Ukrainy z UE: pogłębiona współpraca, status kandydata, członkostwo?”, WNPiSM UW, 12.04.2022.

³⁶ Od aneksji Krymu przez Rosję do momentu ukończenia niniejszej analizy (marzec 2014–styczeń 2023) UE przyjęła dziewięć pakietów sankcji wobec Rosji (ostatni z dnia 16 grudnia 2022), wspartych przez Francję. *Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine*, Komisja Europejska, 2023, https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en [dostęp: 12.01.2023].

³⁷ W latach 2011–2020 Francja była głównym europejskim dostawcą broni do Ukrainy. Łączna wartość zamówień wynosiła 124 mld euro, a dostarczonego sprzętu – 65,5 mld euro. *Rapport au Parlement 2021 sur les exportations d'armement de la France*, s. 68 i s. 72, Ministère des armées, 2021, <https://www.defense.gouv.fr/rapport-au-parlement-2021-exportations-darmement-france> [dostęp: 25.11.2022].

³⁸ *Ukraine Support Tracker: Europe surpasses the U.S. in total committed aid*, Kiel Institute for The World Economy, 07.12.2022, <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2022/ukraine-support-tracker-europe-surpasses-the-us-in-total-committed-aid/> [dostęp: 12.12.2022].

³⁹ Dane na dzień 30 stycznia 2023 (data zakończenia niniejszej analizy).

⁴⁰ *La réponse aux besoins humanitaires les plus urgents*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 10.01.2023]; *Aide humanitaire à l'Ukraine*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/action-humanitaire-d-urgence/aide-humanitaire-a-l-ukraine/> [dostęp: 10.01.2023].

⁴¹ *Fonds d'action extérieure des collectivités territoriales*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la>

operację Statek dla Ukrainy⁴²; specjalne wsparcie dla kobiet i dzieci z Ukrainy⁴³; (2) pomoc dla odbudowy Ukrainy (konferencja w Lugano 4–5 lipca 2022)⁴⁴; (3) ochronę ukraińskiego dziedzictwa kulturowego⁴⁵; (4) zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego – utworzenie międzynarodowej inicjatywy Food & Agriculture Resilience Mission⁴⁶; (5) wsparcie wojskowe – dostarczenie systemów przeciwpancernych, przeciwlotniczych, indywidualnego uzbrojenienia⁴⁷ – uzbrojenie i sprzęt wojskowy (18 haubic Caesar, działa holowane 155 mm TRF-1, dwie baterie rakiet Crotale, dwie wyrzutnie rakiet wielokrotnych (LRU), pojazdy opancerzone, pociski raketowe, systemy przeciwlotnicze i przeciwpancerne, amunicja, paliwo); zapowiedź dostarczenia czołgów AMX-10-RC⁴⁸; deklarację dostarczenia myśliwców Mirage 2000⁴⁹;

-france/action-exterieure-des-collectivites-territoriales/article/fonds-d-action-exterieure-des-collectivites-territoriales-faceco [dostęp: 20.01.2023].

⁴² Operacja obejmowała 1000 ton pomocy humanitarnej, w tym pomoc medyczną, żywność i sprzęt rehabilitacyjny. *Opération de solidarité „Un bateau pour l’Ukraine”*, Ministère de l’Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 20.01.2023].

⁴³ *Une aide humanitaire dédiée aux femmes ukrainiennes et à leurs enfants*, Ministère de l’Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 21.01.2023].

⁴⁴ *Le soutien à la reconstruction de l’Ukraine*, Ministère de l’Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 22.01.2023].

⁴⁵ *L’engagement de la France pour la sauvegarde du patrimoine culturel ukrainien*, Ministère de l’Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/> [dostęp: 23.01.2023].

⁴⁶ *Garantir la sécurité alimentaire mondiale*, Ministère de l’Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/garantir-la-securite-alimentaire-mondiale/> [dostęp: 21.01.2023]; *Sécurité alimentaire: mise en œuvre de l’initiative FARM*, Ministère de l’Europe et des affaires étrangères, 2023, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/developpement/autres-secteurs-d-importance/securite-alimentaire-nutrition-et-agriculture-durable/l-initiative-internationale-farm-food-agriculture-resilience-mission-pour-la/article/securite-alimentaire-mise-en-oeuvre-de-l-initiative-farm-05-04-22> [dostęp: 23.01.2023].

⁴⁷ Francja znajduje się na piątym miejscu pod względem pomocy wojskowej udzielonej Ukrainie. Wywiad Catherine Colonna dla LCI, 5.01.2023, https://www.youtube.com/watch?v=U7f_BQwlpQw [dostęp: 23.01.2023].

⁴⁸ *Ukraine: les AMX 10-RC livrés „dans les deux mois”*, Ministère des armées, 13.01.2023, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/ukraine-amx-10-rc-livres-deux-mois> [dostęp: 21.01.2023].

⁴⁹ Emmanuel Macron powiedział, że „na tę chwilę nie jest to wykluczone”, iż Francja dostarczy Ukrainie samoloty Mirage 2000. *Donner des avions de combat à l’Ukraine ? Pour Macron, „rien n’est exclu”*, TF1, 30.01.2023, <https://www.tf1info.fr/international/guerre-ukraine-russie-des-avions-pour-l-ukraine-par-definition-rien-n-est-exclu-previent-emmanuel-macron-2246592.html> [dostęp: 30.01.2023].

fundusz na zakup sprzętu wojskowego i uzbrojenia bezpośrednio od francuskich producentów o docelowej wartości 200 mln euro⁵⁰; szkolenie dwóch tysięcy ukraińskich żołnierzy we Francji⁵¹; wkład Francji w Europejski Instrument na rzecz Pokoju w wysokości 500 mln euro; opiekę i rehabilitację rannych żołnierzy ukraińskich we francuskich szpitalach; doraźną pomoc humanitarną w wysokości 1 mld euro⁵².

Od momentu wybuchu wojny francuska polityka zagraniczna względem Ukrainy była nieczytelna i niekonsekwentna. Z jednej strony obserwowaliśmy konkretne działania pomocowe w wielu dziedzinach, włącznie ze wsparciem militarnym, potwierdzone przez dialog operacyjny wysokiego szczebla z Ministerstwem Obrony Ukrainy, o czym świadczyła m.in. wizyta ministra sił zbrojnych Sébastiena Lecornu w Kijowie (28 grudnia 2022) i regularne rozmowy francuskiego szefa sztabu obrony z ukraińskim odpowiednikiem. Jednakże z drugiej strony deklarowano otwartość w kwestii rozmów z Władimirem Putinem, pragnąc łagodzić postawy innych przywódców europejskich. Francja jest postrzegana przez państwa Europy Środkowo-Wschodniej przez pryzmat swojego stosunku do Ukrainy. Rola mediatora między Rosją a Ukrainą, jaką Francja pragnie pełnić, jest w oczach Kijowa zbędna i niezrozumiała. Emmanuel Macron, wspierając Ukrainę i odbudowując stosunki w dziedzinie bezpieczeństwa z państwami z Europy Środkowej, dąży do zapewnienia sobie roli lidera w budowie przyszłej architektury bezpieczeństwa w Europie⁵³.

⁵⁰ *Guerre en Ukraine: quelle aide militaire française ?*, France24.com, 28.12.2022, <https://www.france24.com/fr/europe/20221228-guerre-en-ukraine-quelle-aide-militaire-francaise> [dostęp: 18.01.2023].

⁵¹ *Un plan de formation pour accueillir jusqu'à 2000 soldats ukrainiens en France*, annonce Sébastien Lecornu, Le Parisien.fr, 15.10.2022, <https://www.leparisien.fr/politique/sebastien-lecornu-nous-allons-former-jusqua-2000-soldats-ukrainiens-en-france-15-10-2022-SBLM6EKPOFELNHN3GHGA7IAESY.php> [dostęp: 17.01.2023].

⁵² *Conférence internationale «Solidaires du peuple ukrainien»*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/guerre-en-ukraine-l-action-diplomatique-de-la-france/faire-face-a-l-urgence-humanitaire-et-economique-en-ukraine/article/conference-internationale-solidaires-du-peuple-ukrainien> [dostęp: 17.01.2023]; *Déclaration des présidents, la France et l'Ukraine 13 décembre 2022*, Ministère de l'Europe et des affaires étrangères, 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ukraine/evenements/article/conference-internationale-solidaires-du-peuple-ukrainien-declaration-des> [dostęp: 17.01.2023].

⁵³ L. Gibadło, S. Płóciennik, *Zatarty „silnik Europy”. Relacje francusko-niemieckie w czasach multikryzysu*, Komentarze OSW nr 484, Ośrodek Studiów Wschodnich, 19.01.2023, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_484.pdf [dostęp: 24.01.2024].

PODSUMOWANIE

Stanowisko Francji wobec Ukrainy w latach 2014–2022 ewoluowało i było uzależnione od gry geopolitycznej mocarstw w Europie Wschodniej. Od momentu odzyskania niepodległości przez Ukrainę w 1991 r. wzajemne relacje z Francją przechodziły przez różne etapy⁵⁴. Ukraina pozostawała uzależniona od wsparcia politycznego Francji wobec najważniejszego mocarstwa w tym regionie – Rosji. Gra geopolityczna dotycząca Ukrainy była (i jest) rozgrywana między Wschodem a Zachodem, przy czym głównym rozgrywającym chce być Rosja, czyli potęga militarna i nuklearna, która postrzega Ukrainę jako swoją strefę wpływów i region strategicznie ważny dla budowy swojej mocarstwowości, Francję zaś jako jedno z państw Zachodu, które zagraża jej bezpieczeństwu⁵⁵. Jednakże geopolityczna gra ma szerszy kontekst, wykraczający poza ramy niniejszej analizy. Dotyczy relacji między Stanami Zjednoczonymi a Rosją, między Chinami a Stanami Zjednoczonymi, przywództwa francusko-niemieckiego w Europie, umocnienia Turcji w regionie Bliskiego Wschodu. Aneksja Krymu przez Rosję w 2014 r. była punktem zwrotnym w dotychczasowym porządku geopolitycznym, gdyż doprowadziła do przewartościowania dotychczasowych sojuszy w Europie, zwróciła uwagę opinii międzynarodowej na „ważne pole na szachownicy eurazjatyckiej”⁵⁶ i skonfrontowała dążenie Europejczyków do „poszukiwania pokojowych rozwiązań”⁵⁷. Albowiem Ukraina znajduje się na pograniczu cywilizacji zachodniej i prawosławnej, pozostaje strategicznie ważna dla Rosji i państw Europy Zachodniej, w tym Francji, ma też kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa strefy euroatlantyckiej. Jest ona państwem buforowym, z pogranicza cywilizacyjnego, gdzie ścierają się interesy największych współczesnych graczy międzynarodowych.

Deklaratywnie Francja wspierała i wspiera nadal Ukrainę w obecnym konflikcie zbrojnym, próbując jednocześnie podtrzymywać poprawne relacje z Rosją. Ukraina patrzy z przychylnością na zachodniego

⁵⁴ Szerzej w: O. Mitrofanova, *Polityka Francji ...*, s. 105–120.

⁵⁵ *Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400 О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации*, punkty: 7, 8, 9, 15 i 17, Prezydent Federacji Rosyjskiej, 2021, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046> [dostęp: 9.12.2022].

⁵⁶ Z. Brzeziński, *Wielka szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, Świat Książki, Warszawa 1998, s. 40–41.

⁵⁷ R. Kagan, *Potęga i raj. Ameryka i Europa w nowym porządku świata*, Studio EmKa, Warszawa 2003, s. 11–12.

sojusznika, zwłaszcza docenia jej realną pomoc⁵⁸, choć coraz mniej rozumie francuskie stanowisko. Francja zaś podchodzi do Ukrainy z powściągliwością, opieszałością i brakiem zrozumienia dla sytuacji tego państwa. To mijanie się i brak porozumienia wynikają z postrzegania Ukrainy wciąż w kategoriach postsowieckich. W analizowanym okresie Francja zmieniała swoje stanowisko wobec Ukrainy w sposób nieskuteczny i nietrwały, gdyż nadal nie posiada zdefiniowanej polityki wschodniej. Prowadzi to, i będzie prowadzić, do nieporozumień dyplomatycznych i pogłębiającego się braku zrozumienia w relacjach bilateralnych, co może mieć negatywne reperkusje dla sytuacji Ukrainy w przyszłej architekturze systemu bezpieczeństwa europejskiego, w którym Francja pragnie odgrywać znaczącą, przewodnią rolę.

LITERATURA

- Brzeziński Z., *Wielka szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, Świat Książki, Warszawa 1998.
- Chawryło K., Iwański T., *Szczyt normandzki bez przełomu*, Komentarze OSW, Ośrodek Studiów Wschodnich, 10.12.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2019-12-10/szczyt-normandzki-bez-przelomu> [dostęp: 23.01.2024].
- Cumin D., *Ukraine, Russie, Occident: retrouver le sens des limites, après l'avoir perdu*, „Sécurité Globale” 2022/2, no. 30, s. 117–121, DOI: 10.3917/secug.222.0117.
- Delcour L., *Les dilemmes de la politique russe de la France : une relation à l'épreuve de la crise en Ukraine*, „DGAP Analyse”, nr 4, 2015, <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/55670> [dostęp: 18.11.2022].
- Dziubińska A., Maślanka Ł., *Francja wobec agresji na Ukrainę*, Komentarz PISM 28/2022, 2.03.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/francja-wobec-agresji-na-ukraine> [dostęp: 24.01.2024].
- Gibadło L., Płóciennik S., *Zatarty „silnik Europy”. Relacje francusko-niemieckie w czasach multikryzysu*, Komentarze OSW nr 484, Ośrodek Studiów Wschodnich, 19.01.2023, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_484.pdf [dostęp: 24.01.2024].
- Helnarska J. K., *Kultura i język francuski jako instrumenty oddziaływania Francji i ich wpływ na państwa postkolonialne*, [w:] M. Bodziany

⁵⁸ Podczas rozmowy telefonicznej z Andrzejem Dudą prezydent Zelenski podziękował Francji za skuteczną i długoterminową pomoc wojskową (4 stycznia 2023). Natomiast w rozmowie z Emmanuelem Macronem powiedział: „Osobiście dziękuję Francji za wzmocnienie ukraińskiej artylerii” (24 stycznia 2023). Wypowiedź Wołodymyra Zełenskiego, 24.01.2023, <https://www.president.gov.ua/en/news/nam-potribna-micna-derzhava-i-ukrayina-bude-same-takoyu-zver-80597> [dostęp: 25.01.2023].

- (red.), *Spółeczeństwo a wojna. Wyzwania wielokulturowości XXI wieku*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Łądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, Wrocław 2016, s. 209–222.
- Kagan R., *Potęga i raj. Ameryka i Europa w nowym porządku świata*, Studio EmKa, Warszawa 2003.
- Kozakiewicz J., *Rosja w polityce niepodległej Ukrainy*, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1999.
- Lakomy M., *Główne cele i kierunki polityki zagranicznej Francji w okresie pozimnowojennym*, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice 2012.
- Maślanka Ł., *Wojna i wybory: kandydaci na prezydenta Francji wobec rosyjskiej inwazji*, Biuletyn PISM nr 47 (2466), 24.03.2022, <https://www.pism.pl/publikacje/wojna-i-wybory-kandydaci-na-prezydenta-francji-wobec-rosyjskiej-inwazji> [dostęp: 25.01.2023].
- Mitrofanova O., *Polityka Francji i Niemiec wobec niepodległej Ukrainy. Wokół stabilizacji i bezpieczeństwa*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2021, t. 13 (49), nr 2, DOI: 10.18290/rns21492-11.
- Mitrofanova O., *Les péripéties du dialogue franco-ukrainien*, Nota Centrum Thucidida 2009, Université Paris II Panthéon Assas, https://www.afri-ct.org/wp-content/uploads/2009/05/Les_peripeties_du_dialogue_franco-ukrainien_-_O._Mitrofanova-2.pdf [dostęp: 8.12.2022].
- Mitrofanowa O., *Débat: L’Ukraine, terra incognita des relations internationales en France?*, The Conversation.com, 25.08.2022, <https://the-conversation.com/debat-lukraine-terra-incognita-des-relations-internationales-en-france-188494> [dostęp: 8.12.2022].
- Referat dr. Pierre’a Noëla, *Ukraine beyond Nord Stream 2*, podczas konferencji „Geopolitics of European energy: Between security issues, ecological transition and energy independence”, 17.06.2021, OKFiSF UW.
- Ukraine Support Tracker: Europe surpasses the U.S. in total committed aid*, Kiel Institute for The World Economy, 7.12.2022, <https://www.ifw-kiel.de/publications/media-information/2022/ukraine-support-tracker-europe-surpasses-the-us-in-total-committed-aid/> [dostęp: 12.12.2022].